

Література:

1. Анастасія Клян. Як штучний інтелект регулюють в Україні та світі. URL: <https://ain.ua/2022/02/01/yak-ai-rehulyuyut-v-ukrayini-ta-sviti/>.
2. Artificial Intelligence: A worldwide overview of AI patents and patenting by the UK AI sector. URL: <http://surl.li/ebfey>.
3. Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах. Наказ МОН України від 02.12.2004 № 903. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0044-05>.
4. Про затвердження Положення про автоматизовану систему документообігу суду. Рішення Рада суддів України від 02.04.2015 № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0025414-15#Text>.
5. Cantwell, M. (2017). Bill about AI. URL: <https://www.cantwell.senate.gov/imo/media/doc/The%20FUTURE%20of%20AI%20Act%20Introduction%20Text.pdf>.
6. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3792-12>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-100>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УКЛАДЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

Чусько Валентина Іванівна

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна*

Купрійчук Анна Миколаївна

*магістрантка кафедри цивільно-правових дисциплін
та міжнародного права*

*Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна*

Договірне регулювання відносин подружжя не є новим явищем для українського законодавства. Ще в 1992 році чинний на той час Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР було доповнено положенням про шлюбний контракт [1]. З набранням чинності Сімейним Кодексом України 10 січня

2002 року було закріплено інститут шлюбного договору, проте широкого поширення він не набув [2].

Шлюбному договору присвячена Глава 10 СК, у якій містяться положення щодо змісту, форми, строків дії, зміни умов тощо. Проблема, на яку звертають увагу ряд вчених – відсутність у законодавстві дотепер визначення шлюбного договору.

На думку О. О. Ульяненко шлюбний договір – це угода (правочин) фізичних осіб різної статі, які подали заяву про реєстрацію шлюбу чи угоду подружжя, що визначає майнові права й обов'язки подружжя в період шлюбу, зокрема порядку поділу майна на спільне і роздільне, порядку його використання, відчуження, розподілу доходів і витрат, а також їх майнові права та обов'язки як батьків у шлюбі і (чи) у випадку його розірвання [2, 4]. І. В. Жилінкова розглядає шлюбний договір як згоду осіб, які беруть шлюб або перебувають у шлюбі, якою встановлюються майнові права і обов'язки подружжя в шлюбі та у разі його розірвання [3, 123].

Більшість правників притримуються позиції, що термін «шлюбний договір» необхідно тлумачити через його специфічні ознаки, проте проблема відсутності єдиного підходу до розуміння все ж залишається невирішеною.

Загальноприйнятою є позиція відносити шлюбний договір до ряду цивільно-правових, адже попри низку особливостей до цього виду договорів застосовуються загальні положення цивільного права. Така думка висловлена і Верховним Судом, який при розгляді касаційної скарги у справі № 755/19197/18 вказав, що «шлюбний договір, насамперед, є категорією цивільного права, то відповідно до статті 8 СК України у випадках договірному регулювання сімейних відносин повинні застосовуватися загальні норми статей 3, 6 ЦК України щодо свободи договору, а також глав 52, 53 ЦК України щодо поняття та умов договору, його укладення, зміни і розірвання» [4].

До специфічних рис шлюбного договору можна віднести суб'єктний склад, предмет та зміст. Оскільки шлюбний договір може бути укладено як до дер- жавної реєстрації шлюбу, так і в будь-який час перебування в зареєстрованому шлюбі, то суб'єктами шлюбного договору можуть виступати як подружжя, так і особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу (наречені). Цей факт є важливим, адже безпосередньо впливає на момент початку дії договору.

До предмету договору законодавець відносить лише майнові відносини подружжя, особисті ж, а також відносини між ними та дітьми залишаються поза сферою регулювання. Це пов'язано з тим, що договором можуть бути передбачені лише ті обов'язки, виконання яких можна забезпечити примусом. Шлюбним договором не можна зменшувати обсяг прав дитини, а також передавати у власність майно, що підлягає державній реєстрації.

Цивільно-правовий принцип свободи договору теж має свої обмеження. Так значну кількість дискусій у науковій спільноті викликає положення, за яким договір не може ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище. Категорія «надзвичайно невідгідне матеріальне становище», вжита у частині четвертій статті 93 СК України, має оціночний характер і підлягає доведенню стороною відповідно до частини третьої статті 12 ЦПК України, та ці докази повинні бути оцінені судом у відповідності до норм цивільного процесуального законодавства [4].

Аналогічний правовий висновок сформовано Верховним Судом України у постанові від 28 січня 2015 року у справі № 6-230цс14. Критерієм правозгідності (правомірності) шлюбного договору є, по-перше, відсутність суперечностей між його змістом та вимогами закону, тобто відповідність договору імперативним нормам та, по-друге, дотримання моральних засад суспільства [5].

Ще одним проблемним питанням залишається можливість укладання шлюбного договору за участі представника. Необхідно зазначити, що в багатьох європейських країнах даний механізм є правомірним і широко використовується. Прямі заборони на це Сімейний Кодекс не містить, проте більшість вчених заперечують участь у таких договорах як законного представника чи опікуна, так і представника за довіреністю. Дану позицію підтвердив і Верховний Суд. Здійснивши системне тлумачення статті 2 СК України та статті 14 СК України Суд дійшов висновку, що сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям є такими, що тісно пов'язані із особою, а тому не можуть бути передані іншій особі. Відповідно шлюбний договір не може укладатись за дорученням, оскільки представнику заборонено вчиняти правочин, який може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє [6].

Отже, шлюбний договір як інститут цивільного права є необхідним, адже відповідає сучасному рівню соціально-економічного розвитку та розширює межі використання подружжям своїх майнових прав. Проте для його ефективного функціонування та недопущення зловживань необхідним є вдосконалення чинного законодавства та гармонізація судової практики вирішення сімейних спорів, що виникають у зв'язку з укладенням договору.

Література:

1. Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР: закон України від 23.06.1992 № 2488-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2488-12#Text>.
2. Сімейний кодекс України: закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/ed20220219#Text>.

3. О. О. Ульяненко. Шлюбний договір у сімейному праві України: автореф. дис... канд. юр. наук. Київ. 2003. 193 с.
4. І. В. Жилінкова. Концепція шлюбного договору за новим Сімейним Кодексом України. Вісник Академії правових наук України. 2002. № 3. С. 122-130.
5. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 26.02.2020 у справі № 755/19197/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88016384>.
6. Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 28.01.2015 у справі № 6-230цс14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42576431>.
7. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 25.10.2019 у справі № 757/10715/17-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174248>.